

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ФИСКАЛНА СТРАТЕГИЈА НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
2015-2017

Скопје, октомври 2014

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД.....	3
II. ТЕКОВНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА.....	4
МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА.....	4
Економски движења во светот	4
Економски движења во Република Македонија.....	6
ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2014 ГОДИНА	9
Буџет на Република Македонија.....	10
Буџет на локална самоуправа	12
III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД.....	14
СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО	14
Ризици поврзани со макроекономските проекции	16
СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА.....	16
Буџет на Република Македонија.....	18
Проектиран дефицит и негово финансирање	24
Буџет на локална власт	25
Унапредување на управувањето со јавните финансии	28
Користење претпристапна помош од ЕУ.....	29
IV. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА... 34	
Валутна структура на државен долг во странска валута.....	35
МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ НА ЈАВЕН ДОЛГ	37
Развој на пазарот на државни хартии од вредност.....	37
РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ	37
Сензитивноста на трошоците за сервисирање	40

Врз основа на член 16 став 2 од Законот за буџетите („Службен весник на Република Македонија“ бр.64/2005, 04/2008, 103/2008, 156/2009, 95/2010, 180/2011 и 171/2012), Владата на Република Македонија на седницата одржана на _____, ја донесе Фискалната стратегија на Република Македонија 2015-2017.

I. ВОВЕД

Владата на Република Македонија и Министерството за финансии успешното управување со јавните финансии го имаат поставено како еден од врвните приоритети, имајќи го предвид силното економско, социјално и политичко значење на Буџетот, особено во услови на неизвесности и силни предизвици во европската и светската економија.

Среднорочното планирање на основните макроекономски и фискални параметри се наметнува како неопходност на професионалниот менаџмент со јавните финансии, со цел финансиска сигурност и одржливост на јавните финансии.

Фискалната стратегија како значаен стратешки документ ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции преку кои се воспоставува посилна врска помеѓу дефинираните стратешки приоритети и расположливите извори на финансирање, односно Буџетот. Во исто време, насоките и политиките во овој документ претставуваат основа за среднорочните проекции на јавните приходи и расходи. На ваков начин се обезбедува зајакната фискална дисциплина и соодветна алокација на расположливите средства во согласност со стратешките приоритети. Утврдените насоки претставуваат прв чекор во обезбедувањето соодветна алокација на буџетските средства за оние цели со кои ќе се постигне повисок развој во приоритетните подрачја.

Владата на Република Македонија ги идентификува најважните стратешки приоритети дефинирани во Одлуката за утврдување стратешки приоритети и тоа:

- зголемување на економскиот раст и на вработеноста, пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот;
- интеграција на Република Македонија во Европската унија и НАТО;
- бескомпромисна борба против корупцијата и криминалот и ефикасно спроведување на правото;
- одржување добри меѓуетнички односи врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување и подеднаков третман на сите пред законот;
- инвестирање во образованието, иновациите и информатичката технологија како клучни елементи за креирање општество базирано на знаење.

Реализацијата на овие стратешки приоритети и соодветните алокации на буџетските средства, во наредниот период ќе обезбедат повисоки стапки на раст на македонската економија, со едновременно подобрување на животниот стандард на населението.

Политиката за управување со јавен долг дава рамка на Владата на Република Македонија за делување во насока на прудентно управување со јавниот долг на државата на среден рок. Основните принципи кои се земаат предвид при управувањето со портфолиото на јавниот долг, а со тоа и при изготвувањето и спроведувањето на политиката за управување со јавен долг се:

- утврдување оптимална структура на должничкото портфолио и нејзино усогласување со макроекономската политика на државата;
- усогласување на трошоците на должничкото портфолио со трошоците утврдени во државниот буџет за секоја година поединечно и на среден рок, и
- лимитирање и елиминирање на влијанието на ризиците врз одржливоста на јавниот долг на среден и на долг рок.

II. ТЕКОВНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

МАКРОЕКОНОМСКИ ОСТВАРУВАЊА

Макроекономската политика е насочена кон задржување на финансиската и макроекономската стабилност и зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста, подобрување на животниот стандард и квалитетот на живот на населението преку унапредување на деловното окружување, водење даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициската активност и привлекување странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Република Македонија води адекватна фискална политика насочена кон постигнување разумен баланс помеѓу двете стратешки цели на Владата на Република Македонија, кои се однесуваат на задржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред сè, преку зголемување на капиталните расходи за подобрување на инфраструктурата и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отворање нови работни места.

Основната цел на монетарната политика е одржување на ценовната стабилност преку задржување на стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на создавање поволен макроекономски амбиент за долгорочен економски развој.

Фискалната политика во координација со монетарната политика се насочени кон постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и обезбедување ниво на инфлација кое ќе ја поддржи економската активност во земјата.

Економски движења во светот

Глобалната стапка на раст во 2014 година се очекува да изнесува 3,4%, што се должи на ниската економска активност во првиот квартал од годината,

особено во САД, како и помалку оптимистичките изгледи за раст во некои од брзорастечките економии. Проекцијата се темели и на очекувањата дека некои од главните фактори кои придонесоа за послаб раст на почетокот на годината, ќе имаат само привремен ефект, а растот се очекува да биде придвижен од политиките кои се спроведуваат како одговор на послабиот раст. Покрај тоа, влијанието на клучните фактори на закрепнувањето, вклучувајќи ја умерената фискална консолидација и акомодитивната монетарна политика во повеќето напредни економии ќе продолжи и понатаму. Сепак, некои од негативните аспекти на страната на побарувачката се очекува да имаат подолготрајно влијание, особено намалувањето на инвестициите на глобално ниво, што може да резултира со пониска стапка на глобалниот раст во 2014 година. Како резултат на очекувањата за посилен раст во некои од развиените економии следната година, проекцијата на глобалната стапка на раст за 2015 година изнесува 4%.

Се очекува развиените економии во 2014 година да остварат стапка на раст од 1,8%, додека во 2015 година очекувањата се дека стапката на раст ќе се зголеми на 2,4%. Растот во еврозоната се очекува да изнесува 1,1% во 2014 година и 1,5% во 2015 година, но да остане нерамномерен низ регионот, како одраз на континуираната финансиска фрагментација, нарушените биланси на состојба во приватниот и јавниот сектор и високата невработеност во некои економии. Во брзорастечките и економиите во развој растот се очекува да биде 4,6% во 2014 година, а потоа да зајакне и да изнесува 5,2% во 2015 година.

За развиените економии инфлацијата е проектирана на ниво од 1,6% во 2014 година, додека за брзорастечките и економиите во развој се очекува да изнесува 5,4%. Во 2015 година стапката на инфлација во развиените економии се очекува да изнесува 1,7%, додека во брзорастечките и економиите во развој 5,3%.

Геополитичките ризици се зголемени и претставуваат причина за загриженост. Ризиците за скок на цената на нафтата се повисоки поради случувањата на Блискиот Исток, додека ризиците поврзани со случувањата во Украина се сè уште присутни. На глобалните финансиски пазари постои ризик од повторен пораст на долгорочните каматни стапки, особено ако долгорочните стапки во САД се зголемат повеќе и побрзо од очекуваното. Во големите напредни економии постои ризик од стагнација на среден рок. Во еврозоната, негативните шокови - домашни или надворешни - може да доведат до трајно намалување на инфлацијата или опаѓање на цените. Брзорастечките пазарни економии, особено оние со домашни и надворешни слабости, може да се сочат со ненадејно влошување на финансиската состојба и пресврт во капиталните текови, во случај на промени во перцепцијата на финансискиот пазар. Многу од овие економии, исто така, се соочуваат со ризикот дека факторите кои го поддржуваат слабеењето на растот ќе продолжат да влијаат и на среден рок.

Послабиот глобален раст од првата половина на оваа година ја истакнува потребата зголемувањето на актуелниот и потенцијалниот раст да остане

приоритет во повеќето економии. Во многу развиени и брзорастечки економии, структурните реформи се итно потребни за да се затворат инфраструктурните јазови, да се зајакне продуктивноста и да се подигне потенцијалот за раст.

Во 2014 година се очекува стапката на раст на светската трговија да порасне во однос на 2013 година и да изнесува 4%, додека во 2015 година е предвидено таа да изнесува 5,3%.

На среден рок се очекува светската економија да забележи раст од 4% во 2016 и 2017 година. Растот на светската економија ќе биде воден од економскиот раст на брзорастечките и економиите во развој, кои се очекува да забележат раст од 6,7% во 2016 и 6,6% во 2017 година. Истовремено, проекциите се дека развиените економии ќе остварат стапки на раст од 2,4% за истиот период. Евроната се очекува да забележи раст од 1,5% во 2016 и 2017 година.

Економски движења во Република Македонија

Бруто домашен производ. Според прелиминарните податоци, реалниот раст на БДП во 2013 година изнесува 2,7%. Растот е придвижен од градежништвото кое регистрира висок раст од 32,2%, како резултат на капиталните буџетски расходи во инфраструктурни проекти и инвестициите во технолошко-индустриските развојни зони. Позитивни движења во 2013 година забележаа повеќето дејности. Индустриското производство забележа раст од 5,1%, што се должи главно на растот на активноста на дел од домашните и странските капацитети ориентирани кон извоз.

Трендот на раст на економската активност продолжи во 2014 година, но со повисок интензитет во однос на претходната година. Така, во првиот квартал реалната стапка на раст на БДП изнесуваше 3,5%, а во вториот квартал растот достигна 4,3%, со што просечниот раст на БДП во првата половина од 2014 година изнесува 3,9%. Овие стапки на раст се меѓу највисоките споредено со земјите од ЕУ и регионот.

Растот на БДП во овој период е на широка основа, при што сите сектори забележаа позитивни стапки на раст. И понатаму висок придонес во економскиот раст има градежништвото со раст од 5,6% во првата половина од 2014 година. Индустриското производство продолжува со позитивните движења, и во првите седум месеци од годината забележа раст од 4,7%, како резултат на растот во преработувачката индустрија (10,3%). Во нејзини рамки познателен раст забележаа производството на моторни возила (повеќекратно зголемување), на машини и уреди (24%), на електрична опрема (35,8%) и на производи од гума и пластични маси (31,5%), под влијание на зголеменото производство на капацитетите во слободните економски зони, а дополнителен позитивен придонес имаше и растот на производството на облека (8,3%), текстил (18,1%), прехранбени производи (5,6%), пијалаци (7,5%) итн.

Услужниот сектор во првата половина од 2014 година забележа раст од 2,7%, во чии рамки секторите Финансиски дејности и дејности на осигурување и Информации и комуникации забележаа највисоки стапки на раст од 4,2%, по

што следи секторот Трговија, транспорт и угостителство со раст од (4%). Земјоделството во овој период забележа раст од 1,1%.

Анализирано според расходната страна, во првата половина од 2014 година растот е придвижен од извозот, кој забележа реален раст од 13,3%. Позитивен придонес врз растот имаа и бруто инвестициите (5,9%) и потрошувачката (3,1%). Растот на извозот на стоки е главно резултат на зголемениот извозен потенцијал на земјата. Растот на извозот е придружен и со промена на структурата на извозот кон производи со повисока технолошка вредност, согласно движењата на индустриското производство, што се должи на производството и извозот од капацитетите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Растот на бруто инвестициите соодветствува со растот на градежната активност, односно реализацијата на капиталните проекти на јавниот сектор и зголемените странски директни инвестиции во земјата. Растот на потрошувачката е поттикнат од зголемениот број вработени кој во првата половина од 2014 година е за 2% повисок во однос на истиот период од 2013 година.

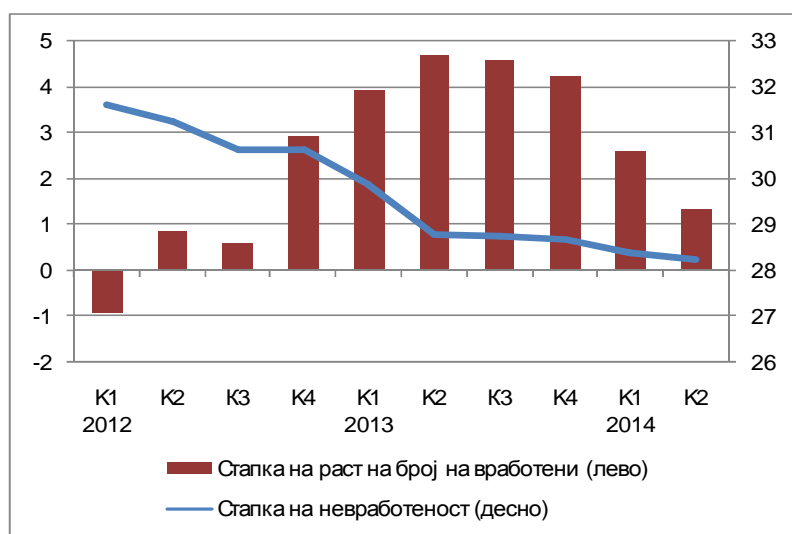
Инфлација. Во 2013 година стапката на инфлација изнесува 2,8%. Кварталната динамика покажува дека инфлацијата во последните два квартали од годината имаше надолен тренд, главно одразувајќи го забавениот раст на цените на храната и намалувањето на цените на енергијата. Анализирано по категории, највисок раст на цените во 2013 година имаа цените на облеката и обувките (6,9%) и за хигиена и здравје (4,7%). Цените на храната во 2013 година се зголемија за 3,6%, додека намалување од 0,8% е забележано кај цените за сообраќајни средства и услуги. Просечната стапка на инфлација во периодот јануари - август 2014 година изнесува -0,2%.

Надворешен сектор. Вредноста на извозот на стоки во 2013 година е повисока за 2,8% споредено со претходната година, додека увозот на стоки оствари пад од 2,0%. Како резултат на ваквите движења дојде до стеснување на трговскиот дефицит за 9,8%, кој во 2013 година изнесуваше 21,7% од БДП. Приливот на странски директни инвестиции во земјата во 2013 година изнесува 3,3% од БДП, при што најголемиот дел е остварен во форма на акционерски капитал и реинвестирана добивка.

Во седумте месеци од 2014 година трговскиот дефицит е намален за 0,7% во однос на истиот период од 2013 година, во услови на номинален раст на извозот на стоки од 12,9% и раст на увозот од 7,9%. Зголемувањето на извозот главно се должи на ефектот од новите производствени капацитети во технолошко-индустриските развојни зони. Дефицитот на тековната сметка во првата половина од 2014 година е за 1,7% понизок споредено со истиот период од 2013 година и претставува 2,6% од БДП. Странските директни инвестиции во првата половина од 2014 година изнесуваат 132,5 милиони евра и се повисоки за 12,1% споредено со истиот период од 2013 година. Бруто девизните резерви се одржуваат на адекватно ниво и на крајот на август 2014 година изнесуваа 2.449 милиони евра, што претставува раст од скоро 23% споредено со состојбата на крајот од 2013 година.

Пазар на труд. Во 2013 година беа забележани позитивни движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во 2013 година е повисок за 4,3% во однос на претходната година. Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени од 5,2%, додека вкупниот број на активно население е повисок за 1,4%. Ваквите движења на пазарот на работна сила предизвикаа стапката на вработеност во 2013 година да се зголеми на 40,6%. Стапката на невработеност во 2013 година се намали на 29% од 31%, колку што изнесуваше во 2012 година. Просечната нето плата во 2013 година е за 1,2% повисока на номинална основа во однос на 2012 година.

График 1 – Раст на бројот на вработени и стапка на невработеност

Извор: ДЗС

Во 2014 година продолжија позитивните движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во K2 2014 година е за 1,3% повисок во однос на истиот квартал претходната година. Растот на вработеноста е придружен со пад на бројот на невработени, кој на годишна основа е намален за 1,3%. Ваквите движења на пазарот на работна сила предизвикаа стапката на невработеност во K2 2014 година да се намали на 28,2%, односно за 0,6 п.п. споредено со истиот квартал претходната година.

Имено, во K2 2014 година невработеноста е на најниско ниво од осамостојувањето до денес. Стапката на вработеност во K2 2014 година изнесува 41,1% и во однос на истиот квартал претходната година е повисока за 0,4 п.п. Активното население во K2 2014 година претставува 57,3% од вкупното работоспособно население. Просечната нето плата во првата половина од 2014 година е повисока за 0,3% на номинална основа во однос на истиот период од 2013 година.

Монетарен сектор. Во текот на 2013 година беше задржана ценовната стабилност и стабилноста на девизниот курс. Во услови на оценка на нивото на девизни резерви како и отсуство на поголеми притисоци врз девизниот курс, централната банка изврши намалување на максималната основна

каматна стапка во два наврати, за 0,25 п.п. во јануари и дополнителни 0,25 поени во јули 2013 година, со што таа беше сведена на нивото од 3,25%, што е историско најниско ниво.

Вкупните депозити се зголемија за 6,1% на годишна основа. Новото штедење во голема мера произлегува од порастот на заштедите на домаќинствата од 6,7%, како и депозитите на приватните претпријатија кои забележаа раст од 4,1%. Анализирани според валутата, порастот на депозитите речиси целосно се должи на зголемените депозити во домашна валута кои остварија раст од 10,7% на годишна основа, додека девизните депозити регистрираа раст од 0,6%. Растот на вкупните кредити во декември 2013 година изнесува 6,4% во услови на пораст на кредитирањето на домаќинствата и приватните претпријатија од 10,2% и 3,7%, соодветно. Од аспект на рочноста, долгорочните кредити бележат годишен раст од 6,4%, додека краткорочните кредити се повисоки за 2,9%.

Во 2013 година се забележува намалување на каматните стапки. Имено, во декември 2013 година каматната стапка на кредитите се намали на 7,4% од 7,9% во декември 2012 година, а каматната стапка на депозитите се намали на 2,8% од 3,3% во анализираниот период.

Во 2014 година, НБРМ во услови на стабилни движења, одлучи да ја задржи каматната стапка на благајничките записи на нивото од 3,25%.

Вкупниот депозитен потенцијал во август 2014 година се зголеми за 8,1% на годишна основа. Од аспект на валутата, во август 2014 година се забележува раст на депозитите во домашна валута од 11,5%, додека депозитите во странска валута се зголемија за 3,8%. Депозитите на домаќинствата бележат раст од 7,9%, додека депозитите на претпријатијата се зголемија за 12,3%.

На годишна основа, во август 2014 вкупните кредити остварија раст од 8,7%, во услови на раст на кредитите кон претпријатијата од 6,3% и раст на кредитите на домаќинствата од 12%. Според рочноста, пак, долгорочните кредити бележат годишен раст од 9,3%, додека краткорочните кредити се повисоки за 6,1%.

Каматните стапки на банкарскиот сектор во 2014 година забележаа дополнително намалување. Така, во јули 2014 година каматната стапка на кредитите се намали на 7,1% од 7,6% колку што изнесуваше во август 2013 година, а каматната стапка на депозитите се намали на 2,5% од 3% во анализираниот период.

ФИСКАЛНА РАМКА ЗА 2014 ГОДИНА

Фискалната политика, како и во изминатиот период и понатаму ќе биде дизајнирана во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст како основни услови за зголемување на вработеноста и унапредување на животниот стандард.

Вака дефинираните цели на фискалната политика подразбираат натамошна строга контрола на јавните финансии, континуирано подобрување на квалитетот на јавните расходи и значително учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи.

Буџет на Република Македонија

Реализацијата на приходите и приливите на Буџетот на Република Македонија е во согласност со очекувањата за овој период, а плаќањата на расходите се реализираат редовно и навремено. Во периодот јануари-август 2014 година вкупните приходи се реализирани во износ од 91.824 милиони денари. Даночните приходи и социјални придонеси изнесуваат 82.020 милиони денари, односно 89,3% од вкупните изворни приходи. Даночните приходи изнесуваа 53.568 милиони денари. Во структурата на наплатените даночни приходи доминираат приходите по основ на данокот на додадена вредност со учество од 52%. Приходите од социјални придонеси како изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување се остварија во износ од 28.452 милиони денари во анализираниот период. По основ на пензиско осигурување реализирани се 19.132 милиони денари, додека по основ на здравствено осигурување наплатени се 8.106 милиони денари. Реализацијата на приходите соодветствува со позитивните движења во реалниот сектор и соодветно растот на економската активност.

Во осумте месеци од 2014 година неданочните приходи изнесуваат 6.544 милиони денари, при што доминантни се неданочните приходи на буџетските корисници на сопствените сметки, кои се остварија на ниво од 3.664 милиони денари и административните такси реализирани во износ од 1.265 милиони денари. Капиталните приходи изнесуваат 1.434 милиони денари од кои 946 милиони денари се приходи од исплатата на дивиденда од АД Македонски Телеком, а останатите приходи се од продажба на градежно земјиште и општествени станови. Буџетските корисници реализираа 1.826 милиони денари по основ на донации од меѓународна мултилатерална и билатерална соработка.

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во периодот јануари-август 2014 година се реализираа во износ од 108.802 милиони денари, при што тековните расходи изнесуваа 98.382 милиони денари. Во овој период исплатени се 15.265 милиони денари за плати и надоместоци за вработените во институциите кои се буџетски корисници. Расходите за стоки и услуги се реализираа во износ од 9.750 милиони денари со што се обезбеди непречено подмирување на обврските на буџетските корисници.

Најголемо учество во структурата на тековните расходи имаат трансферите, за кои во овој период се исплатија 70.153 милиони денари. Редовно се сервисираа обврските на државата по основ на исполнување на правата за загарантирана социјална заштита на населението за чија намена се реализираа 4.282 милиони денари. Најголем дел од овие средства се парични надоместоци за ранливите категории граѓани, вклучувајќи ги и правата за

глувост, квадриплегичари, самохрани родители на деца со посебни потреби, како и за надоместоци по основ на детски и родителски додаток. Во исплатените средства беше реализирано и зголемување на социјалната помош за 5% почнувајќи од март 2014 година, што претставува најдобар показател за грижата за социјалната категорија граѓани. За редовна исплата на пензиите се наменија 29.090 милиони денари, во кои е вклучено и зголемувањето на пензиите во просек за 5%, почнувајќи со исплатата на февруарската пензија во март, што е потврда на заложбите за подобрување на животниот стандард на пензионерите. За финансирање на здравствените услуги и надоместоци се исплатија 14.041 милиони денари. За исплата на паричен надоместок во случај на невработеност се наменија 949 милиони денари преку Агенцијата за вработување. Од Буџетот на Република Македонија кон општините се трансферираа 9.245 милиони денари како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Исто така, се трансферираа и 1.011 милиони денари од приходот остварен од данок на додадена вредност. Во овој период континуирано и навремено се исплаќаа субвенциите во областа на земјоделството, со цел подобрување на квалитетот и конкурентноста на овој сектор.

За редовно сервисирање на обврските по основ на камати беа одвоени 3.214 милиони денари согласно амортизационите планови за домашно и надворешно задолжување. Од овој износ 1.658 милиони денари беа наменети за исплата на камати по надворешно задолжување.

Капиталните расходи во периодот јануари-август 2014 година се реализираа во износ од 10.420 милиони денари. Во овој период од годината се интензивираа активностите за реализација на крупните инфраструктурни проекти, како изградбата на автопатот Коридор 10 и инвестициите во реконструкција и изградба на железничката инфраструктура. Истовремено, се реализираа повеќе проекти за подобрување на инфраструктурата во образованието, здравството, комуналната инфраструктура, преку изградба на училишта, спортски сали, игралишта, водоводи и канализации, како и реконструкција на здравствени објекти.

Во овој период остварен е дефицит на Буџетот на РМ во висина од 16.978 милиони денари. Реализираните приливи во Буџетот овозможија редовна отплата на главницата по преземените обврски по кредити во износ од 5.307 милиони денари.

Табела 1

(во мил. денари)

	Буџет 2014	Реализација јануари- август 2014
Буџет на Република Македонија		
1. Вкупни приходи	155,554	91,824
1.1. Даночни приходи и придонеси	131,376	82,020
1.1. 1 даночни приходи	86,673	53,568
1.1. 2 придонеси	44,703	28,452
1.2. Неданочни приходи	14,697	6,544
1.3. Капитални приходи	4,177	1,434
1.4. Донации	5,304	1,826
2. Вкупни расходи	175,157	108,802
2.1. Тековни расходи	154,073	98,382
2.1.1 Плати и надоместоци	23,605	15,265
2.1.2 Материјални расходи	18,636	9,750
2.1.3 Трансфери	107,431	70,153
2.1.4 Камати	4,401	3,214
2.2. Капитални расходи	21,084	10,420
3. Дефицит	-19,603	-16,978
4. Финансирање на дефицитот	19,603	16,978
4.1 Приливи	30,463	22,285
4.2 Одливи	10,860	5,307

Буџет на локална самоуправа

Развојот на локалната власт и фискалната децентрализација се дел од приоритетите кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија со ЕУ, чија реализација се одвива преку внимателен и фазен пристап кој успешно се спроведува од страна на Владата. Фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиските ресурси за пренесените надлежности во образованието, културата, детската и социјална заштита е завршен, односно сите општини (освен Пласница) се финансираат со блок дотации. Констатирано е дека врз основа на извршената евалуација, општина Пласница освои доволен број поени за премин во втората фаза од фискалната децентрализација, меѓутоа не е исполнет условот по однос на бројот на вработени во општинската администрација.

Со зајакнување на сопствените приходи на општините и капацитетот за менаџирање на средствата, успешно продолжува процесот на администрирање и наплата на сопствените приходи, извршување на

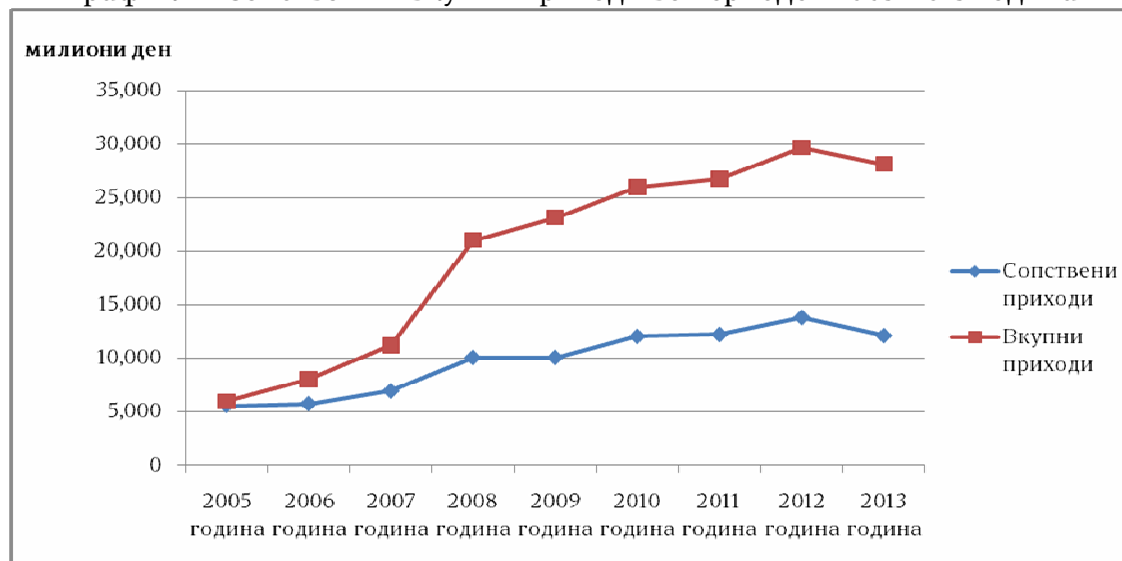
пренесените надлежности и управување со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Општините успешно ги вршат управните и административните надлежности во областа на даноците и таксите, управуваат со повеќе средства на пофлексибилен начин поради зголемениот обем на трансферите (дотации) во областа на образованието, културата, социјалната заштита (главно градинки) и противпожарната заштита.

Зајакнувањето на финансискиот капацитет на општините се постигна со повеќе законски измени со кои општините добија нови приходи или ги зголемија постојните. Истовремено, пристапот до пазарот на капитал стана подостапен со полибералните и потранспарентните услови за задолжување со што се зголеми и интересот на општините за финансирање на поголемите инвестициони проекти преку задолжување. Во оваа насока, Владата обезбеди кредитни линии од меѓународни финансиски институции (Светска банка, ЕИБ, КФВ и ЕБОР) со кои се имплементираат значителни инвестициони вложувања и тоа во: реконструкција и рехабилитација на локални улици и мостови, подобрување на јавната хигиена и енергетската ефикасност, изградба и реконструкција на водоводни и атмосферски мрежи и просторно локално уредување.

Република Македонија, во однос на нивото на децентрализација според податоците за реализацијата на расходите во 2013 година (учество од 6% во БДП), влегува во групата земји кои се децентрализирани.

Денес, споредено со 2005 година во која започна процесот на фискална децентрализација, приходите на општините се зголемија за пет пати (во 2005 година реализација од 5,9 милијарди денари, во 2013 година 28,2 милијарди денари). Во истиот период, даночните приходи врз кои општината има автономија на наплатата се зголемија за повеќе од два пати. Учеството на локалните даноци во БДП од 1% во 2006 година се зголеми на над 1,5% во 2013 година.

График 2 - Сопствени и вкупни приходи во периодот 2005-2013 година

III. ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО НАРЕДНИОТ СРЕДНОРОЧЕН ПЕРИОД

СРЕДНОРОЧНО МАКРОЕКОНОМСКО СЦЕНАРИО

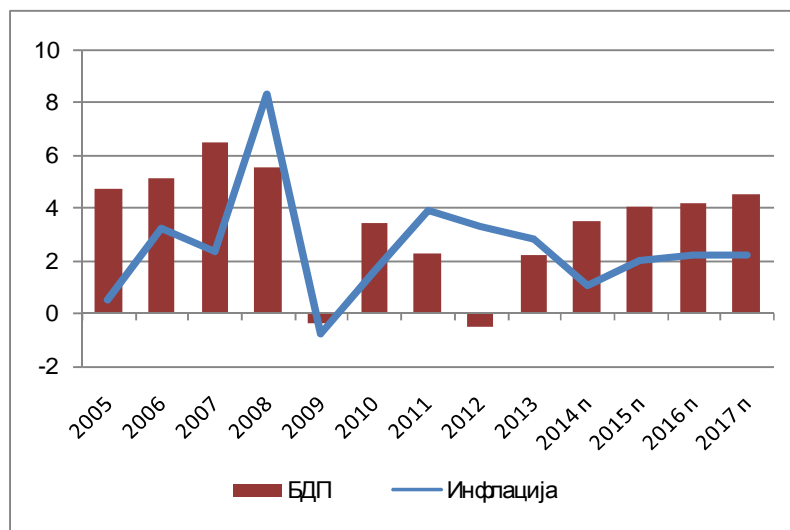
Макроекономската политика на Република Македонија е во функција на остварување на стратешките определби на Република Македонија за долгорочен и одржлив економски раст, зголемување на конкурентноста на економијата, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението.

Макроекономската политика во периодот 2015-2017 година обезбедува услови за зголемена економска активност преку одржлива фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и задржување на макроекономската стабилност во економијата.

Досегашните економски остварувања, здравите макроекономски политики и агендата на Владата исполнета со голем број проекти се цврста основа за продолжување со позитивните економски движења во наредниот среднорочен период.

Во периодот 2015-2017 година се очекува растот на економската активност во Република Македонија да изнесува 4,2% во просек, со изгледи за одредено интензивирање на растот. Така, во 2015 година економскиот раст се очекува да изнесува 4%, во 2016 година 4,2% и во 2017 година 4,5%.

График 3 – Реална стапка на раст на БДП и стапка на инфлација

Извор: ДЗС и пресметки на МФ

Позитивниот раст на индустриското производство, како и неговата диверзификација, се предвидува да продолжат и во текот на наредниот среднорочен период, согласно очекувањата за странската побарувачка и зголемениот произведен потенцијал на земјата како резултат на инвестициите во слободните економски зони. Така, во периодот 2015-2017 година се очекува растот на индустријата да изнесува 4,8% во просек.

Градежништвото во набљудуваниот период се очекува да оствари просечна реална стапка на раст од 7,8%, како резултат на планираните инфраструктурни проекти и најавените инвестиции во ТИРЗ и индустриските зони. Услужниот сектор, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, се очекува да забележи просечна реална стапка на раст од 3,6% во анализираниот период, додека земјоделството раст од 2,3%.

Анализирано според расходната страна на БДП, се очекува домашната побарувачка да има позитивен придонес кон економскиот раст. Проекцијата за раст на бруто инвестициите во анализираниот период изнесува 8,1% во просек на реална основа. Предвидениот раст на бруто инвестициите се заснова на очекувањата за постепен раст на приватните инвестиции (придвижени главно од СДИ) и на зголемените капитални буџетски расходи. Имено, во рамки на јавните инвестиции планирана е реализација на крупни инвестициски проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на енергетската и комуналната инфраструктура, инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, кои ќе влијаат кон зголемување на конкурентноста на земјата, што е од клучно значење за зголемување на производството и продуктивноста на економијата. Во периодот 2015-2017 година се очекува просечен реален раст на личната потрошувачка од 3,6%, главно како резултат на очекуваниот раст на бројот на вработени и раст на платите, а јавната потрошувачка се очекува да порасне за 1,3% во просек.

Извозот на стоки и услуги се очекува да оствари просечен реален раст од 8,8% во анализираниот период, главно како резултат на зголемената активност на постојните и отворање нови извозни капацитети, во услови на низок економски раст на економијата на ЕУ, како најзначаен трговски партнер. Притоа, растот на извозот на стоки се очекува да биде придружен и со натамошно подобрување на структурата на извозот. Предвидениот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот кој во овој период се очекува да изнесува 7,8% во просек.

Предвидениот економски раст во периодот 2015-2017 година се очекува да има позитивно влијание врз движењата на пазарот на трудот. Според проекциите се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени од 3%. Ова, пак, ќе резултира со просечно намалување на бројот на невработени за 2,7% во анализираниот период. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, која е проектирано да порасне за 1,4% во просек. Ваквите движења имплицираат стапката на вработеност во 2017 година да се зголеми на 44,4%, додека стапката на невработеност да се намали на 24,8%. Активното население во 2017 година се очекува да изнесува 59% од работоспособното население.

Во периодот 2015-2017 година, стапката на инфлација се очекува да биде ниска и стабилна. Динамиката на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на основните производи, а делумно и од движењето на економската активност во домашната економија. Во 2015

година стапката на инфлација се очекува да изнесува 2%, а за 2016 и 2017 година е проектирана стапка на инфлација од 2,2%.

Очекуваното ниво на странски директни инвестиции и проекциите за умерен дефицит на тековната сметка на платниот биланс се фактори кои треба да резултираат во стабилна екстерна позиција и одржување на девизните резерви на адекватно ниво. Стабилниот девизен курс на денарот во однос на еврото ќе се задржи и во наредниот период, како номинално сидро кое е во функција на одржување на ценовната стабилност, како крајна цел на монетарната политика.

Ризици поврзани со макроекономските проекции

Среднорочното макроекономско сценарио е придружено со одредена неизвесност и ризици. Најголем ризик останува надворешното окружување, односно економскиот раст на ЕУ, имајќи предвид дека закрепнувањето на економијата на ЕУ е сè уште ранливо, иако се предвидува умерено интензивирање на растот во овој период. Остварувањето на ризиците за полоши економски остварувања во ЕУ и другите трговски партнери на земјата може да ги влоши изгледите за растот на економската активност во Република Македонија. Евентуалното пролонгирање на европската должничка криза и послабата динамика на раст на економската активност може неповолно да се одрази врз извозот и индустриското производство, воздржување на инвеститорите и понизок прилив на капитал во земјата.

Во однос на инфлацијата, ризиците за проектираните стапки на инфлација во анализираниот период се поврзани со движењето на цените на основните производи на светските берзи, но и големината на нивниот преносен ефект врз останатите цени во земјата.

Владата ќе продолжи со секојдневно внимателно следење на ризиците, со цел навремено да се реагира преку фискалната политика. Воедно, ќе се продолжи со редовни анализи на потребите од спроведување адекватни мерки за намалување на потенцијалните негативни влијанија од случувањата во еврозоната врз домашната економија.

СРЕДНОРОЧНА ФИСКАЛНА РАМКА

Проекцијата на јавните финансии за наредниот среднорочен период се базира на определбата за нивна етапна консолидација, согласно очекувањата за позитивни макроекономски индикатори за наредниот период, остварување позитивни стапки на раст, како и ефектите од планираните структурните реформи и очекуваните приливи од СДИ.

Проектираните приходи на консолидираниот владин буџет во наредниот тригодишен период бележат релативно намалување како учество во БДП, и тоа од 31,7% од БДП во 2014 година на 30,3% во 2017 година. Како резултат на континуитетот во спроведување дисциплинирана буџетска политика и зајакната консолидација на јавните трошења, вкупните расходи во периодот

2014-2017 година исто така ќе остварат намалување и тоа од 35,5% во 2014 година на 33,3% во 2017 година.

Утврдените основни постулати на фискалната политика во наредниот период обезбедуваат постепено намалување на нивото на дефицитот и негово позиционирање на оптимално ниво од околу 2,9% од планираниот БДП во 2017 година.

Табела 2

(во мил. денари)

Консолидиран општ владин буџет	2014	2015	2016	2017
милиони денари				
Консолидиран општ владин буџет – Приходи	166,654	175,072	181,305	188,129
% од БДП	31.7	31.7	31.1	30.3
Консолидиран општ владин буџет – Расходи	186,257	193,569	200,263	206,391
% од БДП	35.5	35.1	34.3	33.3
Консолидиран општ владин буџет – Дефицит	-19,603	-18,497	-18,958	-18,262
% од БДП	-3.7	-3.4	-3.2	-2.9
Централен буџет – Приходи	109,338	113,001	116,368	120,233
% од БДП	20.8	20.5	19.9	19.4
Централен буџет - Расходи	128,841	131,448	135,326	138,495
% од БДП	24.5	23.8	23.2	22.3
Централен буџет - Дефицит	-19,503	-18,447	-18,958	-18,262
% од БДП	-3.7	-3.4	-3.2	-2.9
Буџетски фондови - Приходи	29,361	33,151	35,387	37,714
% од БДП	5.6	6.0	6.1	6.1
Буџетски фондови - Расходи	29,461	33,201	35,387	37,714
% од БДП	5.6	6.0	6.1	6.1
Буџетски фондови - Дефицит	-100	-50	0	0
% од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0
Буџет на локална власт - Приходи	27,955	28,920	29,550	30,182
% од БДП	5.3	5.2	5.1	4.9
Буџет на локална власт - Расходи	27,955	28,920	29,550	30,182
% од БДП	5.3	5.2	5.1	4.9
Буџет на локална власт - Дефицит	0	0	0	0
% од БДП	0.0	0.0	0.0	0.0

Буџет на Република Македонија

Вкупните изворни приходи на Буџетот на РМ (централната власт) за периодот 2014-2017 година се планирани во висина од околу 29% од БДП, при што нивното учество во БДП по години се намалува, во услови на непроменета даночна политика односно одржување на ниските даночни стапки и ниското даночно оптоварување на стопанството. Притоа, во структурата на планираните приходи, даночните приходи учествуваат со околу 54,5%, приходите по основ на социјални придонеси со околу 30%, неданочните и капиталните приходи со околу 12,5%, додека остатокот од приходите се очекува да се реализираат од ИПА фондовите и други донации. Во рамките на даночните приходи најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акциза.

Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на фондовите за пензиско, здравствено осигурување и вработување во наредниот среднорочен период се базираат на очекуваните позитивни економски движења, кои соодветно ќе се одразат на стапките на раст на вработеноста и платите. Неданочните приходи во наредниот среднорочен период учествуваат со околу 10,2% во вкупните приходи, а во нив најзначајно е учеството на приходите по основ на административни такси, концесии од минерални суровини и други неданочни приходи кои ги остваруваат буџетските корисници на сопствените сметки.

Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија во делот на странските донации, во наредниот период планирани се донациите што буџетските корисници ќе ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предпростапните фондови на ЕУ.

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија во наредниот среднорочен период е планирана во функција на целосна поддршка на македонската економија преку значителни инвестиции во инфраструктурни проекти, како и подобрување на економската положба на таргетираните групи население (пензионерите и корисниците на социјални надоместоци). Притоа ќе продолжи спроведувањето дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци, за сметка на зголемување на инвестиционите вложувања во капитални проекти. Просечното учество на расходите на Буџетот на Република Македонија во период 2014-2017 година изнесува околу 32,4% од БДП.

При проекцијата на **тековните расходи** за наредниот период, земени се предвид следните претпоставки:

- во делот на расходите за плати и надоместоци, продолжување на стриктната контрола на новите вработувања и ефектот од зголемувањето на платите во јавниот сектор во 2014 година. Натамошното зголемување на платите ќе биде резултат на детални пресметки за секоја фискална година, согласно можностите на Буџетот, а во зависност од фискалната кондиција и ефектите од надворешните економски движења;

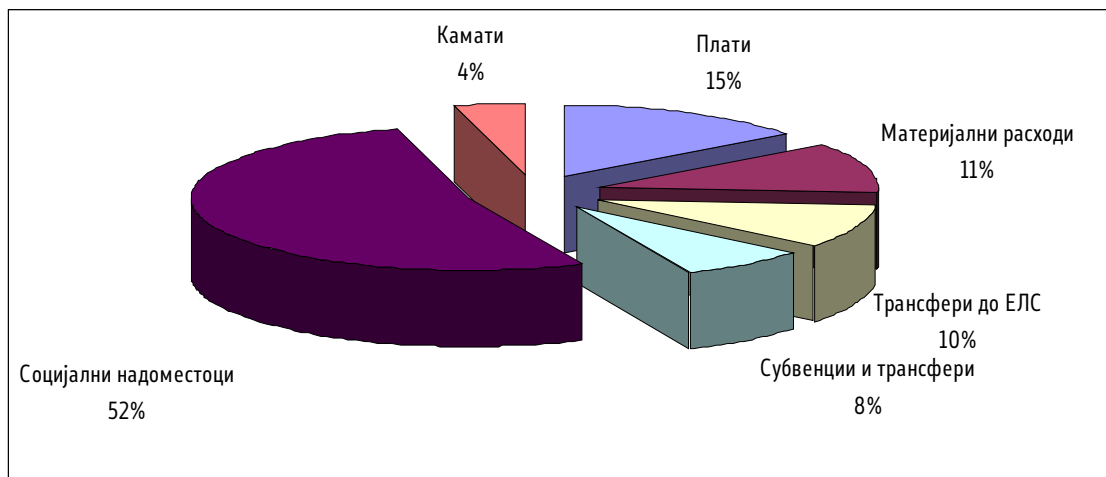
- целосна и навремена исплата на зголемените пензиски примања и социјалните надоместоци, со цел обезбедување подобра материјална состојба на корисниците на овие права. Расходите за пензии се планирани со цел да се обезбеди натамошна заштита на оваа категорија граѓани, која ќе се реализира согласно можностите на Буџетот на Република Македонија и реалните движења во ЕУ. Во рамките на среднорочните проекции планирано е и зголемување на социјалните надоместоци за социјално најзагрозените семејства во вид на социјална помош и редовно сервисирање на обврските по основ на детски додаток, надоместоци по основ на права на инвалидизираните лица, воени и цивилни инвалиди и азиланти. Планираните реформи во социјалната сфера преку поедноставување на постапките за остварување на овие права како и ефектите од интегрирање на социјалните центри во единствен информативен систем, ќе обезбедат определени заштеди со едновремено проширување и правилно таргетирање на овие надоместоци кон најзагрозените категории.

Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани со Проектот за условени парични трансфери финансиран со заем од Светска банка, кој има за цел да ја поддржи Владата на Република Македонија во нејзините напори за намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци.

- натамошно обезбедување значителни износи за исплата на субвенции во земјоделството, со цел зајакнување и поддршка на овој сектор. Планираните реформи во земјоделскиот сектор, како и значителниот износ на субвенции и средствата од програмата ИПАРД ќе обезбедат негово натамошно зајакнување и поддршка, ќе создадат услови за изградба на ефикасен и конкурентен земјоделски сектор и негова успешна интеграција во ЕУ, како и зголемување на извозот на македонските земјоделски производи и освојување нови пазари.

- подобрување на квалитетот на високото образование, подобрување на стручното образование, како и јавна финансиска поддршка за стимулирање на капацитетот на иновациите на македонските компании. За оваа намена во текот на 2014 година започна реализацијата на Проектот за развој на вештини кој се финансира со заем од Светска банка. Со неговата имплементација ќе се спроведат реформи во високото образование, како и зајакнување на институционалните капацитети на универзитетите кои ќе придонесат за квалитетно и ефикасно високо образование кое ќе одговара на потребите на приватниот сектор и општеството. Воедно ќе се зајакне квалитетот на стручното образование со цел прилагодување на потребите на пазарот на трудот. Поточно, со реализацијата на овој Проект ќе се дефинираат потребните стручни вештини и нивно усовршување уште во текот на образовниот процес, односно усовршување на оние вештини кои им се потребни на младите во текот на нивната работа. Исто така, со формирањето на Фондот за иновации ќе се овозможи подобрување на иновациониот капацитет на компаниите преку подобар пристап до вештини, знаење и технологија.

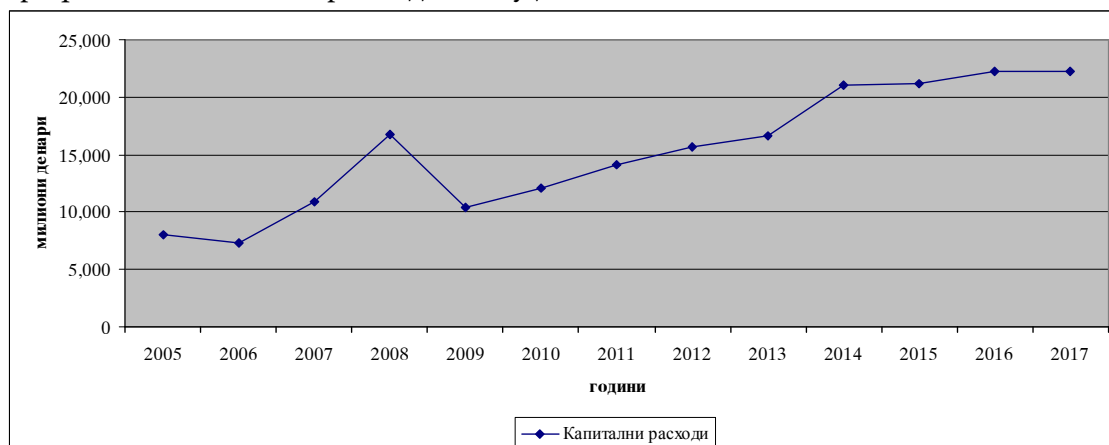
График 4 - Структура на тековни расходи

Јавните инвестиции кои ја претставуваат развојната компонента на фискалната политика се предуслов за подобрување на економските перспективи, како и подобар и поквалитетен живот на граѓаните. Со цел остварување и одржување позитивни стапки на економски раст, во следните три години се очекува значителен износ од Буџетот да се намени за јавни инвестиции. **Јавните инвестиции** кои ја претставуваат развојната компонента на фискалната политика, ќе продолжат да имаат приоритетно и доминантно значење. Во изминатите неколку години, капиталните проекти финансирани од Буџетот на Република Македонија целосно ја потврдија својата оправданост и силно влијаеја во справувањето со ефектите од економската криза. Во Буџетот за 2015 година предвидени се 21.208 милиони денари за капитални инвестиции.

Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициони вложувања за доизградба на преостанатиот дел од автопатот на Коридорот X и железничката инфраструктура, енергетската и комуналната инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем, земјоделието, заштитата на животната средина и правосудството.

График 5 - Капитални расходи на Буџетот на РМ

Во наредниот среднорочен период фокусот на јавните инвестиции ќе биде ставен на:

-Интензивирање и завршување на изградбата на новата модерна автопатска делница Демир Капија – Смоквица од автопатот на Коридорот X, во должина од 28,18 км, со која ќе се комплетира главната оска од Коридор X која поминува низ Република Македонија. Изградбата на оваа делница е финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ, грант средства од ИПА компонентата за регионален развој, како и средства од Буџетот на Република Македонија.

Во однос на инвестиционите вложувања на Јавното претпријатие за државни патишта, во наредниот период продолжува изградбата и рехабилитацијата на локалните и регионалните патишта поддржана со кредитни средства од Светска банка и ЕБОР. Нов заем од Светска банка и ЕБОР за магистрални и регионални патишта ќе започне да се имплементира во 2015 година со кој ќе се подобри поврзаноста на избрани магистрални и регионални патишта со Коридорот X и Коридорот VIII, како и подобрување на безбедноста на патиштата широм државата.

Истовремено, во 2015 година ќе продолжи реализацијата на патните правци Миладиновци – Штип и Кичево - Охрид, кои значително ќе ја подобрат патната инфраструктура, а со Проектот за изградба и инсталација на електронски систем за наплата на патарини долж Коридорот X, ќе се воведат електронски систем за наплата на патарина на постојните наплатни станици и ќе се изградат и опремаат уште четири нови наплатни станици на овој Коридор.

- Во рамките на железничката инфраструктура ќе продолжи имплементацијата на Проектот за подобрување на железничката пруга Коридор X, финансиран со заем од ЕБОР, во рамките на кој се врши ремонт на повеќе делници од железничкиот Коридор X, во вкупна должина од околу 53 км. Главна цел на Проектот е подобрување на железничката пруга, намалување на трошоците за нејзино одржување и обезбедување сигурен сообраќај на горенаведените делници. Истовремено во областа на железничкиот сообраќај, во наредниот период фокусот ќе биде ставен и на имплементацијата на Проектот за доизградба на железничкиот Коридор VIII, кој има за цел да го поврзе Црно Море со Јадранско Море, од каде произлегува и големата стратешка и економска важност на овој Проект. Изградбата на источниот дел од железничкиот Коридор VIII - делот кон Бугарија ќе се одвива во 3 фази и ќе биде финансирана со заеми од ЕБОР и ЕИБ, како и средства од ИПА. Реконструкцијата на првата делница Куманово - Бељаковце со заем од ЕБОР започна во 2013 година. За подготовка и реализација на овој проект се обезбеди и техничка помош од Европската унија преку инструментот WBIF и од други донатори. Исто така, планирана е инвестиција за реконструкција на 17км железничка пруга на делницата Битола - Креница, како дел од железничкиот Коридор Xd, што ќе овозможи дополнително железничко поврзување со Република Грција. Железничката инфраструктура ќе се подобри и со градежни активности, чија главна цел е рехабилитација и модернизирање на централната железничка станица во Скопје, како и на десет помали железнички станици кои се наоѓаат долж

железничкиот Коридор X. За овие активности обезбедени се средства од ИПА компонентата за регионален развој од Европска унија. Во текот на 2015 година ќе започне реализацијата на втората делница Бељаковце -Крива Паланка, финансирана од ЕБОР. За подготовка и реализација на овој Проект се обезбеди и техничка помош од Европската унија преку инструментот WBIF и од други донатори.

Паралелно со инвестициите во железничката инфраструктура, во 2015 година ќе продолжи реализацијата на проектот „Набавка на нови влечни и влечени средства во МЖ Транспорт АД - Скопје“, финансиран со заем од ЕБОР, во чии рамки ќе се изврши обнова на возниот парк на МЖ Транспорт.

Со изградбата на Националниот гасификационен систем, ќе се обезбеди снабдување на стопанството, јавниот сектор и домаќинствата со евтина и еколошка енергија, а истовремено ќе се намали емисијата на штетни гасови во атмосферата. Финансиската конструкција на Проектот ќе биде затворена со средствата од обврските на поранешниот СССР кон РМ, како и со заеми од ЕБОР и останати меѓународни финансиски институции.

- Капиталните инвестиции во енергетскиот сектор главно ќе се реализираат преку вложувањата на ЕЛЕМ и МЕПСО во следните инфраструктурни проекти: ХЕ Бошков Мост, ХЕЦ Шпиље, Модернизација на термоелектрана Битола, Топлификација Битола, како и проектите на АД МЕПСО за изградба на далноводите Битола 3 - Битола 4, далноводот Штип (Република Македонија) - Ниш (Република Србија) и замена на постоечкиот 110kV далновод ТС Скопје 1 - ТС Тетово 1, проектот на АД МЕПСО за енергетско поврзување со Албанија, проектот за интерконекција со Бугарија, како и проектот за Подобрување на енергетската преносна мрежа.

-Зајакнувањето на управувањето на локално ниво е поддржано со Проектот за подобрување на општинските услуги, финансиски поддржан од Светска банка. Со Проектот им се овозможува на општините и јавните комунални претпријатија, кои согласно законската регулатива ќе можат да се задолжат, да финансираат инвестициони зафати согласно своите приоритети. Во 2015 година продолжува имплементацијата на Проектот за подобрување на општинските услуги. Средствата од заемот ќе бидат наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски проекти во областа на водоснабдувањето и одведувањето отпадни води, управувањето со цврст отпад и други инвестиции во општински услуги кои имаат потенцијал за генерирање приходи односно остварување заштеди или, пак, кои се од висок приоритет за општините.

- Со цел подобрување на условите и подигнување на квалитетот на животот особено во руралните подрачја во Република Македонија со снабдување чиста вода за пиење, во следниот период ќе продолжи имплементацијата на Проектот за водоснабдување и одведување отпадни води, финансиран со заем од Европската инвестициона банка. Проектот е дел од приоритетите на Владата на Република Македонија за рамномерен регионален развој и се очекува преку инвестиции во комуналната инфраструктура да се стимулира развојот на руралните подрачја. Со проектот „Водовод и канализација на општините фаза 1“ финансиран од

Германската банка за обнова и развој - KfW се обезбедува одржливо снабдување со вода за пиење на населението во избраните општини (Битола, Гевгелија, Гостивар, Кавадарци, Кочани, Неготино, Радовиш и Тетово). Оваа цел се постигнува преку подобрување на нивните системи за водоснабдување, изведување помали инвестициони зафати во самите системи, како и поситни градежни работи.

Со поддршка од Европската инвестициона банка (ЕИБ) ќе се реализира втората фаза која опфаќа наводнување и третата фаза која опфаќа производство на електрична енергија од проектот „Подобрување на искористувањето на водите од басенот на реката Злетовица“. За овој Проект доделена е техничка помош преку инструментот WBIF, со која ќе се направат сеопфатни проценки на активностите кои треба да се реализираат во рамките на овој повеќенаменски проект. Основната цел на втората фаза е да се обезбеди наводнување на 4.570ха нето површина кои се наоѓаат во атарот на општините Пробиштип и Кратово. Реализацијата на третата фаза која опфаќа изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, ќе придонесе за намалување на недостатокот од електрична енергија во регионот, безбедно, сигурно и квалитетно снабдување на потрошувачите на енергија, зголемување на енергетската ефикасност како и создавање можности за нови вработувања во регионот.

Втората фаза од проектот „Наводнување на јужната долина на реката Вардар“ се финансира со заем од KfW и ќе опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за наводнување земјишна површина од 3.904 хектари на следните локации: Миравци, Кованци, Удово, Валандово, Негорци, Гевгелија, Грчиште, Паљурци и Прдејци. Успешната реализација на оваа Програма ќе придонесе за остварување зголемена продуктивност и одржлив развој на земјоделското производство во овој регион.

- Во областа на здравството, продолжува реализацијата на првата фаза од Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи, финансирана од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ), со кој се врши реконструкција и рехабилитација на најјургентните 24 ЈЗУ. Главна цел на овој Проект е да се подобри здравствената инфраструктура, оперативните услуги за испорака на соодветни здравствени услуги, како и да се воведат нова и модернизирана опрема и технологија, која ќе замени поголем дел од постоечката застарена опрема. Со грант обезбеден од Европската унија преку инструментот WBIF, ќе продолжат да се финансираат планираните инвестициони зафати во неколку ЈЗУ. Дополнително, во 2015 година ќе започне имплементацијата на Проектот за изградба, реконструкција и доградба на Клиничкиот центар „Мајка Тереза“ во Скопје и регионалната Клиничка болница во Штип, кој ќе се финансира со буџетски средства и заем од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ).

- Во наредниот период продолжува реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во средните училишта, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија. Со овој Проект е опфатена изградба или реконструкција на 30 фискултурни сали со цел подобрување на перформансите на учениците во однос на предметите кои ги изучуваат,

долгорочно подобрување на нивното здравје и поттикнување социјална интеракција меѓу учениците со различна припадност и способност. Исто така, ќе продолжи и реализацијата на Проектот за изградба на фискултурни сали во основните училишта и рехабилитација на основните и средните училишта во Република Македонија, финансиран со заем од ЦЕБ и учество на Република Македонија. Дополнително, во рамки на инструментот Инвестициска рамка за Западен Балкан (WBIF) одобрени се грант средства наменети за финансирање повеќе основни училишта и постоечки фискултурни сали, како и опремување на постоечки фискултурни сали.

- Еден од важните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на животот на лицата со ниски приходи и ранливи групи со обезбедување соодветно домување. Активностите и мерките на Владата во делот на социјалната политика се поддржани и со Проектот за домување на социјално ранливи групи, преку кој се инвестира во изградба на станови за лица со ниски примања за кој се обезбедени средства и од заем од Банката за развој при Советот на Европа.

- За обезбедување, остварување и унапредување на човековите права, во однос на условите за сместување, хигиената, здравствената заштита и слободните активности на осудените и притворените лица, продолжува имплементацијата на Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Со реализацијата на овој Проект ќе се изврши реконструкција на 4 казнено-поправни установи со што ќе се имплементираат стандардите предвидени во Европските затворски правила;

- Во насока на продолжување на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрацијата на имотните права, во 2015 година завршуваат активностите поврзани со надградба на веќе започната реформа во катастарот, поддржани со дополнителното финансирање на Проектот за катастар на недвижности и регистрација, финансиран од Светска банка. Со реализација на овој Проект се подобри доставата на јавните услуги во секторот на катастарот на недвижности и регистрација на права, кој директно влијае врз економскиот развој преку пазарот на недвижности. Со Проектот се поддржува и Управата за имотно-правни работи преку подобрување на условите за работа на подрачните одделенија, како и автоматизација на деловните процеси и дигитализација на постојната евиденција за создавање дигитална архива.

Проектиран дефицит и негово финансирање

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање одделни проекти, еврообврзници и друг вид на странско задолжување) и домашни извори (емисии на државни хартии од вредност). Во јули 2014 година Република Македонија се задолжи на меѓународниот пазар на капитал со издавање еврообврзница во износ од 500

милиони евра, со што се обезбедија средства за финансирање на буџетските потреби во 2014 и 2015 година.

Во наредниот период, ќе продолжи да се следи состојбата на меѓународниот пазар на капитал. Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за реализација на конкретни проекти.

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со издавање на државните хартии од вредност. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија. Во претстојниот период, интенцијата на Министерството за финансии ќе биде одржување редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање две, три, пет, седум и десетгодишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании.

Табела 3

(во мил. денари)

Дефицит и извори на финансирање	2014	2015	2016	2017
Буџетски биланс	-19,603	-18,497	-18,958	-18,262
Финансирање на дефицитот	19,603	18,497	18,958	18,262
Приливи	30,463	44,667	39,181	37,470
Странски извори	36,889	16,159	23,000	18,137
Домашни извори	6,250	5,137	15,898	20,290
Депозити	-12,676	23,371	283	-957
Одливи	10,860	26,170	20,223	19,208
Отплата по странско задолжување	9,133	20,001	14,004	8,992
Отплата по домашно задолжување	1,727	6,169	6,219	10,216

Буџет на локална власт

Во текот на 2014 година и на среден рок се очекува општините да продолжат со трендот на подобрена наплата на сопствените приходи, зајакнување на

капацитетите за развивање политики за финансирање на општините и јакнење на капацитетите за финансиско управување.

За остварување на стратешките определби, и во наредниот период ќе продолжи силната посветеност на реализацијата на реформите и развојот на локалната самоуправа. Со порастот на приходите од дотацијата од ДДВ (општа дотација) кои се обезбедија во висина од 4,5% од наплатениот ДДВ во 2012 година, од Буџетот на Република Македонија се обезбедија дополнителни стабилни приходи за општините. Во периодот 2016-2018 година ќе се обезбедат дополнителни приходи од дотацијата од ДДВ за општините кои покажуваат успешност во наплатата на локалните даноци. Ќе се врши исплата на дополнителен дел од дотацијата од ДДВ на општини кои имаат наплата на локалните даноци од 80% во 2016 година, 85% во 2017 година и 90% во 2018 година. Условениот дел од дотацијата од ДДВ постапно ќе расте: во 2016 година за 0,25%, во 2017 година за 0,75% и во 2018 година за 1,50%, со што на општините во 2018 година ќе им се распределуваат 6% од наплатениот ДДВ во претходната година и тоа: 4,50% безусловен дел, а 1,50% условен дел.

Нови приходи ќе се обезбедат со доделување средства од закупнина на земјоделско земјиште во сопственост на Република Македонија на општините и тоа во сооднос 50% за Република Македонија и 50% за општините и општините во градот Скопје, во зависност од местоположбата на земјоделското земјиште кое е предмет на давање под закуп, под услов реализацијата на приходите од данок на недвижен имот да се оствари над 80% во однос на планираните. Во меѓупериодот, распределбата ќе се врши во сооднос 90%:10% во 2015 година, 80%:20% во 2016 година и 70%:30% во 2017 година. Дополнителен пораст на сопствените приходи на општините се очекува да се реализира од надоместокот кој се наплаќа од издавање концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос од 50% за централниот буџет и 50% за локалните власти, во зависност на чие подрачје се врши концесиската дејност од 2016 година, а во меѓупериодот распределбата ќе се врши 75%:25%.

Порастот на сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот се очекува да продолжи во текот на наредниот среднорочен период. Порастот се очекува и со примената на подобрените елементи на пресметување во Методологијата за утврдување на пазарната вредност на недвижниот имот. Со отпочнување на примената на законските одредби во делот на професионализација во утврдување на вредноста на недвижниот имот за потребите на оданочување за даноците на имот од страна на проценители, се очекува поквалитетна и објективна проценка на вредноста на недвижниот имот, со можност општините да вработат стручно лице проценител или да ги користат услугите на лиценцирани проценители. Владата на Република Македонија и во следниот период ќе продолжи со активностите кон рамномерен регионален развој и унапредување на сите региони во земјата. Спроведувањето на Стратегијата за рамномерен регионален развој на Република Македонија во осумте плански региони

(Вардарски, Источен, Југозападен, Југоисточен, Пелагониски, Полошки, Североисточен и Скопски) ќе се насочи кон доведување порамномерен развој. Советот за рамномерен регионален развој и понатаму ќе има значајна улога како промотор на партнерство помеѓу регионите/општините и Владата, и во негови рамки ќе се координира искористувањето на средствата од сите секторски програми наменети за планските региони и општините. Посебни напори ќе се вложат за поддршка на општините, со поттикнување на локалниот развој и создавање услови за поактивна, поефективна и поиновативна улога на локалните власти во остварувањето на националните цели за раст и развој.

Во наредниот среднорочен период општините ќе продолжат со поинтензивно извршување во делот на пренесените надлежности за управување со градежното земјиште и третман на бесправно изградените објекти на градежно и земјоделско земјиште, за кои се утврдени и соодветни извори на приходи на буџетот на општината.

Реализацијата на низа инфраструктурни проекти поврзани со подобрување на квалитетот на животот соодветно ќе влијае врз подобрувањето на регионалниот развој и активното интегрирање во економијата. Во таа насока ќе се преземат низа проекти за подобрување на вкупната патна инфраструктура, мостовите, локалните улици и патишта, потоа комуналната инфраструктура (водоснабдување, канализациони системи, колектори за пречистителни станици, пешачки патеки, хортикултурно уредување, јавна хигиена), како и подобрување на инфраструктурата на селата преку урбанизација, поврзување населени места и изградба на локални патишта, пешачки патеки и осветлување, развој и поддршка на рурален туризам и рекреативни центри.

Подинамичен локален развој и квалитетни услуги на граѓаните во наредниот период ќе се обезбеди со имплементацијата на проектите избрани како приоритетни на општините, кои ќе се финансираат со долгорочните подзаеми во рамките на првата и втората фаза од проектот „Подобрување на општинските услуги“ од Светска банка, со кој се обезбедуваат поволни заеми за сите општини во Македонија наменети за финансирање инфраструктурни инвестициски зафати во согласност со општинските приоритети. За таа цел, општините имаат на располагање средства за изградба и реконструкција на комуналната инфраструктура и водоснабдителните системи, енергетска ефикасност на јавни општински објекти, набавка на специјализирани возила за комунална хигиена, улично осветлување, локална патна инфраструктура, уредување на урбани површини и сл, кои можат да ги обезбедат под многу поволни услови.

Воедно, согласно законската регулатива, општините кои ги исполнуваат законските критериуми за задолжување, во наредниот период ќе може да ги финансираат своите проекти преку задолжување со склучување договор за заем кај домашни или странски кредитори или преку издавање општински обврзници. На општините ќе им се помогне да ги издадат првите општински обврзници како дополнителен инструмент за подобрување на ликвидноста и обезбедување финансиски средства за капитални општински проекти.

Владата ќе продолжи со успешното спроведување на овој процес во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални единици на локалната самоуправа и ниво на локална демократија што ќе ги приближи граѓаните што е можно повеќе до институциите на локалната самоуправа.

Унапредување на управувањето со јавните финансии

Управувањето со јавните финансии претставува сериозна обврска и предизвик кој бара континуирани прилагодувања, реформи и унапредувања особено во услови на непредвидливо и турбулентно економско окружување. Ефикасното управување со јавните финансии и воспоставување стабилна фискалната позиција на долг рок обезбедува солвентност во однос на преземените обврски и плаќањето на расходите.

Во овој контекст, во областа на фискалната политика се реализираат значајни реформски активности, кои подразбираат:

1. По примерот на европските земји, Владата на Република Македонија предложи да се воведат фискални правила кои обезбедуваат:

- рамка за водење стабилна, предвидлива и одржлива фискална политика;
- зголемување на буџетската дисциплина и одговорност;
- зголемување на кредибилитетот на макроекономската политика;
- правична и одржлива распределба на расходите помеѓу сегашната и идната генерација корисници на јавни добра.

Утврдувањето фискални правила претставува темел за фискална одговорност, транспарентност и наменско користење на буџетските средства. Ограничувањето на двата основни фискални таргета – дефицитот на Буџетот на Република Македонија и јавниот долг - е предвидено да се регулира со највисокиот правен акт - Уставот.

2. Од април 2014 година, со техничка поддршка од Светска банка, се спроведуваат активности, кои имаат за цел анализа на јавните финансии - Public Finance Review, како од аспект на правните регулативи и постапки, така и од аспект на ефикасноста и економичноста на користењето на јавните финансии. Имено, ваквата активност со Светска банка ќе даде добра основа за понатамошно унапредување на процесот на управување со јавните финансии.

3. Во рамките на ИПА ТАИБ 2011 предложен е Проект за градење на капацитетите на секторот одговорен за подготовка на буџет на централно ниво и јакнење на капацитетите за подготовка на среднорочна политика (Building up the capacity within the department dealing with central government budget and strengthening medium term policy making capacity), кој е предвидено да започне во 2015 година.

Основната цел на Проектот е унапредување на управувањето со јавните финансии со централен фокус на среднорочното буџетско планирање како основен предуслов за здрави јавни финансии и одржување стабилна фискална позиција. Унапредувањето на ефективноста на буџетското

планирање ќе помогне во зголемувањето на фискалната дисциплина и кредибилитетот, кои ќе придонесат за ефективна контрола на вкупните буџетски распределби.

Користење претпристапна помош од ЕУ

Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ има можност да користи финансиска поддршка од Европската унија преку петте компоненти од Инструментот за претпристапна помош – ИПА од тековната Финансиска перспектива за периодот 2007-2013, во вкупен износ од околу 38 милијарди денари или околу 619 милиони евра. Со новата финансиска перспектива која ќе го покрива периодот 2014-2020 година, Европската унија преку редефинираниот Инструмент за претпристапна помош - ИПА 2 ѝ додели на Република Македонија дополнителни 664 милиони евра или 41 милијарда денари, за приоритетите кои ќе бидат утврдени во Стратешкиот документ договорен помеѓу Владата на Република Македонија и Европската комисија.

Република Македонија, средствата добиени преку Инструментот за претпристапна помош (освен за ИПА компонентата за прекугранична соработка), ги управува самостојно преку воспоставените структури на национално ниво, во рамките на т.н. Систем за децентрализирано управување со претпристапната помош од ЕУ. Европската комисија ги акредитираше соодветните национални структури со донесување Одлуки за пренос на надлежностите за децентрализирано управување, и тоа:

1. ИПА компонента 1 за Помош при транзиција и институционална надградба во декември 2010 година,
2. ИПА компонента 3 за Регионален развој во јули 2009 година,
3. ИПА компонента 4 за Развој на човечки ресурси во октомври 2009 година, и
4. ИПА компонента 5 за Рурален развој во декември 2009 година.

Во **рамките на ИПА компонентата 1**, во услови на децентрализирано спроведување на ИПА помошта, заклучно со декември 2012 година, подготвени се и усвоени три годишни Национални програми за 2009, 2010 и 2011 година. За програмскиот период 2012-2013 година усвоена е двегодишна Секторска програма, при што Финансиската спогодба за алокациите за 2012 година е потпишана од страна на Владата на Република Македонија и Европската комисија, додека Спогодбата која ја покрива алокацијата за 2013 година ќе биде дополнително потпишана.

Со овие програми генерално се овозможува поддршка на државната администрација во насока на јакнење на нејзините капацитети на централно и локално ниво, нејзино реформирање, како и побрзо и поефикасно исполнување на обврските од членството. Помошта од овие програми се фокусира на следниве области:

1. добро владеење и владеење на правото
2. економски развој и социјална кохезија, и
3. приближување и транспонирање на европското „Acquis“ во домашното законодавство од различни области.

Крајниот рок за склучување на сите договори во рамки на Националната програма за ТАИБ 2009 беше 21 декември 2013 година. Министерството за финансии склучи 75 договори за проекти во вкупна вредност од 33,41 милиони евра или нешто повеќе од 2 милијарди денари. Овие проекти ќе се спроведуваат до крајот на 2016 година. Проектите главно се однесуваат на реформа на судскиот систем и законот за кривично право, јакнење на капацитетите на Министерство за финансии за макроекономски анализи, поддршка на системот на контрола на државна помош, јакнење на административните капацитети во областа на телекомуникациите и медиумските услуги, земјоделството и руралната политика, ветеринарството и фитосанитарната политика, царинскиот сектор, системот за безбедност на крв, како и интегрирано управување со границите и сл. Дел од овие средства или околу 400 милиони денари се искористени за набавка на опрема наменета за модернизирање на работењето на институциите во јавната администрација.

Финансиската спогодба за Националната програма за 2010 година за вкупен износ од околу 30 милиони евра, е потпишана на 1 декември 2011 година. Во рамките на оваа Програма планирани се околу 24 договори, кои треба да се склучат најдоцна до 1 декември 2014 година.

До сега се склучени 5 договори во вредност од 5,74 милиони евра, кои финансираат набавка на вакцини за потребите на Агенцијата за храна и ветеринарство и заштита на здравјето на животните, јакнење на капацитетите на надлежните институции од областа на ефективна имплементација на европското законодавство во полето на слободно движење на работници, поддршка во ефикасно спречување и борба со корупцијата, поддршка на Царинската управа во финализирање на подготовките за членство во Конвенцијата за заедничка транзит постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со добра, како и хармонизирање на легислативата и процедурите со законодавството на ЕУ и најдобрите практики поврзани со акцизи.

Во рамките на Националната програма за 2011 година планирани се околу 24 проекти во вкупен износ од околу 27 милиони евра. Националната програма за 2012 година предвидува финансирање на околу 30 проекти во вкупен износ од околу 30,6 милиони евра.

Втората компонента од ИПА - Прекугранична соработка има за цел да ја зајакне соработката помеѓу пограничните региони на Република Македонија со сите соседни земји.

За користење на алокациите за прекугранична соработка со Република Албанија, Бугарија и Грција подготвени се Оперативни програми за периодот 2007-2013 година и истите се усвоени од страна на Европската комисија. Со овие програми се предвидува поттикнување на економскиот, социјалниот и развојот на животната средина, со ставање акцент на развој на туризмот.

Со оглед на тоа дека акредитација од Европската комисија за децентрализирано спроведување на оваа Компонента сè уште не е доделена, овие програми се спроведуваат централизирано, односно преку ДЕУ.

Во рамките на оваа ИПА компонента е и Транснационалната програма за прекугранична територијална соработка со Југоисточна Европа 2007-2013. Главна цел на Програмата е зајакнување на балансирањето на развојот на териториите и територијална интеграција во рамките на оваа област. Главните активности на кои е фокусирана оваа Програма се однесуваат на иновациите кои директно придонесуваат кон балансиран развој, како и зајакнување одржлив развој во урбаните средини.

ИПА компонентата за Регионален развој има за цел да ја подготви земјата за користење на средствата од Структурните и Кохезионите фондови на ЕУ. Во рамките на оваа Програма предвидено е финансирање проекти во областа на транспортот и животната средина. За периодот 2007-2013 година, во рамките на оваа Програма, на Република Македонија ѝ се ставени на располагање околу 235 милиони евра.

Во рамките на Оперативната програма за регионален развој ќе се финансираат двата т.н. „големи проекта“:

1. Проектот за доизградба на Коридор X и
2. Проектот за изградба на пречистителна станица во Прилеп.

Овие два проекта апсорбираат околу 30% од вкупните алокации од Програмата за периодот 2007-2013. Градежните работи за доизградба на Коридор X започнаа во третиот квартал од 2012 година. Во рамките на Проектот за изградба на пречистителна станица во Прилеп веќе се започнати активности за рехабилитација и проширување на канализационата мрежа во Прилеп, како и изградба на пречистителна станица во Прилеп. Покрај големите инфраструктурни проекти, во изминатиот период отпочнаа уште два помали инфраструктурни проекта:

1. Рехабилитација и модернизација на железничка станица Скопје, и
2. Рехабилитација на автопатската делница Велес – Катланово, како дел од Коридор X.

Исто така, во рамките на оваа Програма се финансираат и помали проекти со кои се планира подготовка на проектни студии и проектна документација за железничките секции долж Коридор X, вклучувајќи ја делницата Xd, и рехабилитација на железничката линија на секцијата „Битола - Креница“, како и рехабилитација на неколку помали железнички станици долж Коридор X, подготовка на регионални планови за управување со отпад и стратешка оценка на животната средина во источниот и североисточниот регион на Република Македонија, итн. Најголем број од овие проекти веќе отпочнаа со реализација, односно во тек е имплементација на 29 договори во вкупен износ од 261 милион евра.

Дополнително, во секторот патен транспорт планиран е и договор за градежни работи долж Коридорот X, односно реконструкција и надградба на патната делница Смоквица - Гевгелија. Во однос на железничкиот транспорт, планирани се договори за подготовка на техничка документација за железничката секција Велес - Битола, како и подготовка на техничка

документација на некои од делниците на Коридор VIII (Крива Паланка - граница со Република Бугарија, Скопје - Кичево, итн.).

Во секторот заштита на животната средина, планирани се проекти за подготовка на проектна и техничка документација за изградба на пречистителни станици во поголем број градови во Република Македонија (Битола, Тетово, Гостивар, Дебар, Кичево, Кавадарци, Радовиш, Куманово, Охрид), со цел понатамошно финансирање на изградбата на ваквите станици. До крајот на 2017 година, за дел од овие проекти ќе бидат реализирани и градежните активности.

ИПА компонента за Развој на човечки ресурси ги поддржува проектите во областа на вработувањето, образованието и социјалната вклученост. За периодот 2007-2013 година, на Република Македонија во рамките на оваа програма ставени ѝ се на располагање вкупно 58 милиони евра.

Проектите во областа на вработувањето имаат за цел привлекување и задржување повеќе луѓе на работа преку модернизација на работењето на Агенцијата за вработување, поддршка при спроведување на Стратегијата за вработување, подобрување на состојбата на младите луѓе, жените и подолгорочно невработените лица на пазарот на труд, поддршка на Агенцијата за вработување на Република Македонија во спроведувањето активни мерки за вработување, кои се дел од Оперативниот план за активни мерки за вработување на Владата на Република Македонија, поддршка во борба против непријавена работа, како и промовирање социјален дијалог.

Проектите во областа на образованието се насочени кон инвестиции во човечки капитал преку подобрување на образовниот процес во насока на негово прилагодување на потребите на пазарот на труд, како и подеднаков пристап за сите етнички заедници до образовните институции.

Во областа на социјалното вклучување, помошта е насочена кон зајакнување на интегрирањето на лицата со посебни потреби, развој на инфраструктура за алтернативни форми на социјални услуги за унапредување на социјалната вклученост, интегрирање на малцинствата како и активно учество на граѓанскиот сектор. Во рамките на оваа програма потпишани се вкупно 29 договори, со вредност од околу 19,08 милиони евра.

Во наредниот период планирано е финансирање на активности кои ќе бидат во насока на континуирана поддршка на Агенцијата за вработување за подобрување на нејзините активности, и услугите кои ги нуди, промовирање алтернативни услуги за згрижување деца, зајакнување на социјалното претприемништво, зајакнување на капацитетите на Државниот пазарен инспекторат, итн. Во областа на образованието, акцентот и натаму ќе биде ставен на зајакнување на доживотното учење преку модернизирање на стручното образование и обука, како и системот на образование на возрасни, подобрување на системот за спроведување на националната рамка на квалификации, зајакнување на капацитетите за обезбедување квалитет и контрола на образовниот систем, зајакнување на капацитетите во образовниот систем за подобро поврзување со потребите на пазарот на труд, итн. Во областа на социјалната вклученост во идниот период ќе се финансираат активности како на пример, реконструкција и модернизација

на центрите за социјална работа, грантови од областа на зајакнување на социјалната вклученост на лицата со посебни потреби, промовирање на услугите за социјално вклучување, и слично.

ИПА компонентата за Рурален развој поддржува проекти кои ќе овозможат достигнување на стандардите на ЕУ, воспоставени во областа на земјоделското производство, преработката на храна и руралниот развој. За периодот 2007-2013 година, на Република Македонија во рамките на оваа програма ставени ѝ се на располагање вкупно 86.749.815 евра.

Дополнително, со цел заштита од губење на алокациите од 2013 година, од оваа компонента префрлени се средства во износ од 18 милиони евра во ИПА компонента 1. Овие средства ќе се доделат како директен грант на Светска банка за поддршка на руралната инфраструктура.

Во периодот од 2009 до 2014 година реализирани се девет јавни огласи и се потпишаа договори помеѓу Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и крајните корисници во износ од 10.2 милиони евра. Исто така, во текот на 2014 -2015 година се планира реализација на три јавни повици.

Помошта преку оваа Компонента е насочена кон поддршка на проекти поврзани со инвестиции во земјоделски и преработувачки капацитети и маркетинг на земјоделски производи и риба. Со овие инвестиции ќе се оствари подобрување на квалитетот и сигурноста на храната и добитокот, зголемена конкурентност на фармерите преку употреба на модерни производствени технологии и намалени производни трошоци, промовирање еколошки методи на производство, подобрување на перформансите на земјоделските претпријатија во примарното производство и маркетингот со цел достигнување на стандардите на ЕУ во областа на заштитата на животната средина, јавната здравствена состојба (квалитет и сигурност на храната), сигурност при работа, отворање нови пазари, подобрување на управувањето со животинскиот отпад и отпадните води, како и креирање нови вработувања.

Мерките за Диверзификација и рурален развој ќе се остварат преку поддршка на руралниот туризам, поддршка на малите и средни претпријатија за модернизација на фармерското производство, обновување/адаптирање на инфраструктурата, поттикнување на традиционалните занаети, поддршка на руралните и земјоделските услуги (воспоставување работилници за одржување и поправка на земјоделските машини и алати, изградба на младински центри, детски игралишта, набавка на канцелариска опрема).

Регулативата за ИПА 2 воведува одредени промени кои имаат влијание врз програмирањето на помошта за периодот 2014-2020 година, за покохерентен и стратешки пристап кон претпристапната помош. Имено, се воведува т.н. секторски пристап во програмирањето, каде што компонентите се заменети со „области на дејствување“ со цел да се зголеми постојаноста на дејствувањето и да се поттикне поблиска соработка помеѓу службите на Европската комисија во одредување една и заедничка стратегија за секоја земја поодделно.

Финансиската помош во рамките на ИПА 2 за Република Македонија за програмскиот период 2014-2020 година, се очекува да биде во приближно ист износ како и за претходниот програмски период (2007-2013 година), односно околу 600-650 милиони евра.

Во тек е подготовка на Национален стратешки документ од страна на националните власти во соработка со Европската комисија, во кој се утврдуваат приоритетите и типовите активности коишто ќе бидат финансирани преку ИПА 2 во периодот 2014-2020 година, во рамки на различните области.

IV. ДВИЖЕЊЕ НА ЈАВНИОТ ДОЛГ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Јавниот долг претставува поширока дефиниција за долгот и го вклучува државниот долг и долгот на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или доминантна сопственост на државата, како и на општините, општините во Скопје и градот Скопје за кои државата има издадено државна гаранција.

Државниот долг ги вклучува сите финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во Скопје и градот Скопје.

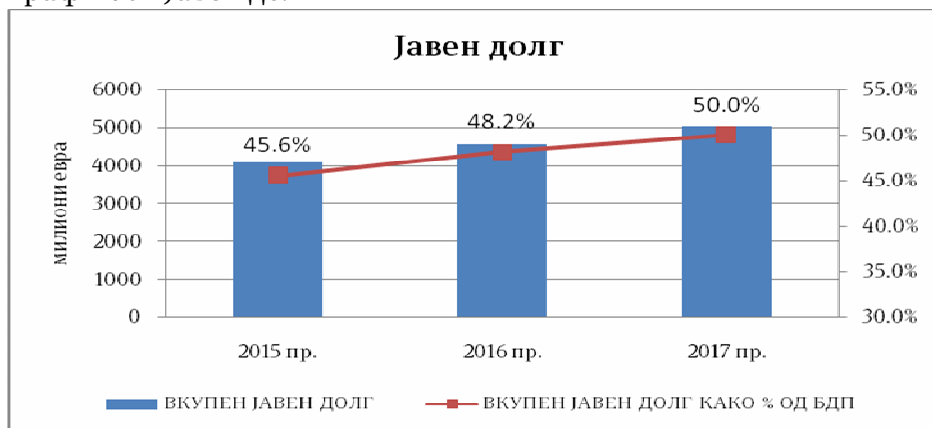
Како резултат на прудентната фискална политика во изминатите години, Република Македонија и понатаму останува ниско задолжена земја, со државен долг кој е далеку понизок од просечното ниво на долг на земјите на ЕУ.

Во идниот тригодишен период, целите на политиката за управување со долгот на државата и понатаму ќе останат насочени кон финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок на среден и долг рок со одржливо ниво на ризик, како и понатамошен развој на домашниот пазар на државни хартии од вредност преку зголемување на просечната рочност на издадените хартии од вредност.

Во периодот 2015-2017 година се очекува реализација на инвестициите во областа на патната и железничка инфраструктура, водовод и канализација, спортски објекти, инвестиции во областа на образованието, здравството, како и останати проекти кои се во согласност со програмата на Владата на Република Македонија. Нив ќе ги имплементираат органите на државната управа, со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата.

Врз основа на овие определби, движењето на јавниот долг, кој го вклучува државниот долг и гарантираниот долг, ќе се задржи во проектираните рамки, односно ќе има умерен раст кој нема да ја загрози одржливоста на јавните финансии, па оттука се очекува јавниот долг да не надмине ниво од 60% од БДП на среден и долг рок.

График 6 - Јавен долг

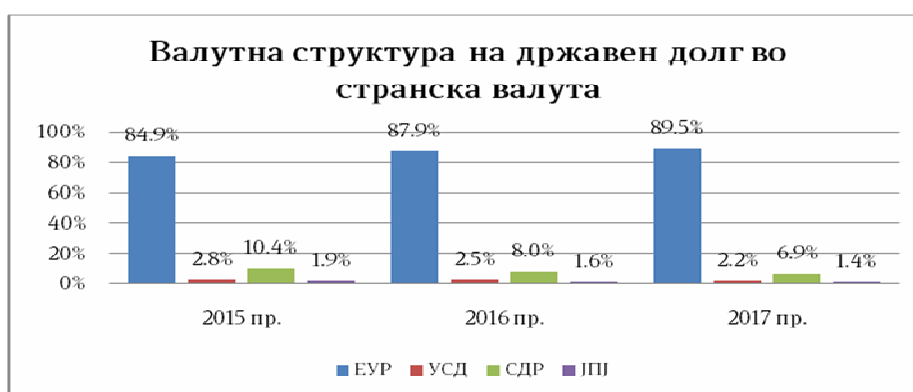
Извор: Министерство за финансии

Издавањето државни гаранции претставува потенцијална обврска на Буџетот на Република Македонија од нивното активирање. Одржливото ниво на издадени гаранции во текот на следните три години е од голема важност за Министерството за финансии и заради тоа при изборот на проекти за кои ќе се издаде државна гаранција, посебен акцент ќе се стави на оние проекти кои се во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ, кои се самоодржливи, кои генерираат приходи и имаат оправданост за намената за која се користат средствата.

Валутна структура на државен долг во странска валута

Кај портфолиото на државниот долг во странска валута, фокусот ќе биде ставен на постепено зголемување на учеството на долгот во евра за сметка на останатите валути. Во оваа насока, заложбата на државата ќе биде насочена да го задржи учеството на долгот во евра во структурата на портфолиото на долгот во странска валута, односно тоа да не биде под ниво од 70%.

График 7 - Валутна структура на државен долг

Извор: Министерство за финансии

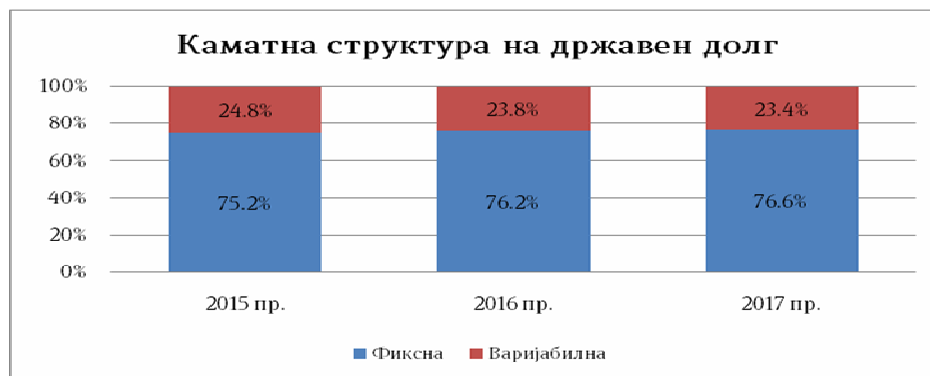
Каматна структура на државен долг

Со цел заштита на портфолиото на државниот долг од евентуалните идни пазарни шокови од промените на каматните стапки во негативна насока, кои влијаат директно врз зголемување на трошоците на Буџетот на Република Македонија, како една од целите кон кои треба да се стремат

управувачите со долгот е одржување оптимална каматна структура на портфолиото на државниот долг.

За таа цел, во периодот 2015-2017 година, нивото на државниот долг со фиксна каматна стапка не треба да биде под 50%. Согласно проекциите за каматната структура на среден рок, долгот со фиксна камата се движи над поставениот таргет, како резултат на заложбата на Министерството за финансии за издавање долгорочни хартии од вредност на домашен пазар кои имаат фиксна каматна стапка.

График 8 - Каматна структура на државен долг

Извор: Министерство за финансии

Индикатори за управување со ризици

Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот и домашниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето одлуки за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Следствено на тоа, во рамките на оваа Стратегија се пресметуваат лимити за индикаторот за рефинансирање на долгот (кој го покажува просечното време во кое се рефинансира долгот) и за индикаторот за мерење на ризикот од промена на каматни стапки (кој го покажува просечното време во кое се менуваат каматните стапки на должничкото портфолио).

- Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централната влада од ризикот за рефинансирање, минималното ниво на индикаторот „Просечно време на достасување“ во 2015 година треба да биде 3 години.
- Со цел да се заштити портфолиото на долгот на централната влада од ризикот од промена на каматни стапки, минималното ниво на индикаторот „Просечно време на промена на каматните стапки“ во 2015 година да треба биде 2 години.

МЕРКИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА УПРАВУВАЊЕ НА ЈАВЕН ДОЛГ

Развој на пазарот на државни хартии од вредност

Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија.

Во периодот кој претстои, интенцијата на Министерството за финансии ќе биде одржување редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност, преку издавање подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на две, три, пет, седум и десетгодишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност, во следниот среднорочен период се планира преземање низа мерки и активности кои ќе се однесуваат на постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање позитивно годишно нето задолжување и повторно отворање на веќеодржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Во насока на унапредување и понатамошен развој на пазарот на државни хартии од вредност, ќе се продолжи со активностите за проширување на базата на инвеститори преку разгледување на можноста за воведување нови финансиски инструменти адекватни на потребите на пазарните учесници, спроведување маркетинг кампања пред различни целни групи инвеститори и одржување редовен дијалог со сите учесници на пазарот на државни хартии од вредност.

Од досегашното искуство на издавање на ДХВ се дојде до заклучок дека фреквентноста на издавање на хартиите од вредност е соодветна на пазарните потреби и согласно тоа ќе се продолжи со динамиката која ја диктира пазарот.

РИЗИЦИ ПРИ УПРАВУВАЊЕ СО ЈАВНИОТ ДОЛГ

Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на долгот во Република Македонија.

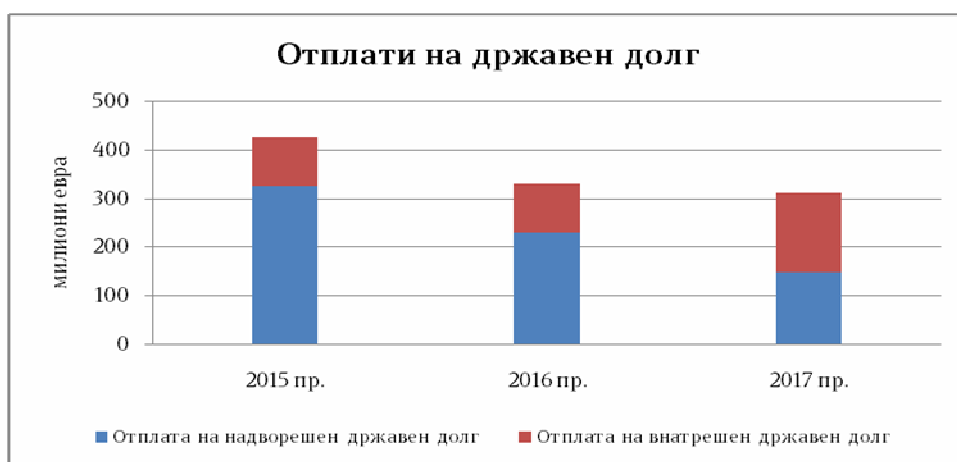
Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со портфолиото на долгот на Република Македонија се јавуваат:

1. ризикот од рефинансирање
2. пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
 - ризик од промена на каматните стапки
 - ризик од промена на девизните курсеви
3. ризик поврзан со потенцијалните обврски и
4. оперативен ризик

Ризикот од рефинансирање се управува преку спречување поголем дел од финансиските обврски да достасуваат одеднаш во кој било временски период и обезбедување рамномерност на достасување на обврските по основ на долгот. Изложеноста на портфолиото на долгот од ризикот за рефинансирање се мери преку профилот на отплата на долгот и индикаторот кој го покажува просечното достасување на долгот (Average Time to Maturity – ATM).

Имајќи ги предвид проекциите за профилот на отплата во следните години, може да се забележи зголемување на обврските за отплата на надворешниот и внатрешниот долг што се должи на доспевање на обврските по заемите. Предизвик за ефикасно управување со ризикот од рефинансирање се очекува во 2015 година, кога редовно ќе достаса првата еврообврзница издадена во 2005 година, додека кредитната линија за претпазливост од ММФ се амортизира во текот на 2014, 2015 и 2016 година. За таа цел, Министерството за финансии во јули 2014 година издаде еврообврзница со историски најниска каматна стапка што Република Македонија ја добила при издавање еврообврзници.

График 9 - Профил на отплата на државен долг

Извор: Министерство за финансии

Табела 4 - Просечно време на достасување - АТМ (во години)

	2015	2016	2017
Внатрешен долг	2.6	2.7	2.6
Надворешен долг	5.6	5.5	4.9
Долг на централна влада	4.5	4.5	4.0

Извор: Министерство за финансии

Пазарниот ризик е определен од изложеноста на портфолиото на долгот на економските варијабли, особено на промената на каматните стапки на домашниот и на меѓународниот пазар на капитал и движењето на девизните курсеви. Пазарниот ризик може да се подели на две компоненти, односно ризик од промена на каматните стапки и ризик од промена на девизните курсеви. Идентификувањето и управувањето со пазарните ризици во Република Македонија е од клучно значење за портфолиото на долгот, од причина што овој ризик е детерминиран главно од екстерни фактори, односно од движењата на каматните стапки на меѓународните финансиски пазари кај кои поради нивното постојано осцилирање многу е тешко да се предвиди трендот на среден и на долг рок.

Мерењето и управувањето со ризикот од промена на каматната стапка е особено значајно во земјите каде што домашните финансиски пазари се недоволно развиени и потребата за задолжување се покрива од надворешни извори со неконцесионални услови, и каде што изложеноста од ризикот за промена на каматните стапки е поголема. Промената на каматните стапки на домашните и на меѓународните пазари влијае врз трошоците на долгот, особено кога долгот со фиксна камата треба да се рефинансира или на денот кога каматата повторно се утврдува кај долгот со променлива каматна стапка. Оттука може да се воочи тесната поврзаност на ризикот од промена на каматните стапки со ризикот од рефинансирање на долгот.

Индикаторот АТМ (Average time to re-fixing) го мери просечното време до промена на каматните стапки. Поголемата вредност на овој индикатор покажува дека поголем дел од портфолиото на долгот нема да подлежи на сериозна промена на каматната стапка и таквото портфолио е помалку ризично портфолио.

Табела 5 - Просечно време до промена на каматните стапки АТМ (во години)

	2015	2016	2017
Внатрешен долг	2.6	2.7	2.6
Надворешен долг	4.0	4.1	3.5
Долг на централна влада	3.5	3.6	3.2

Извор: Министерство за финансии

Ризикот од промена на девизниот курс се однесува на долгот индексирани или деноминирани во странска валута. Поголемиот дел на долгот деноминиран во странска валута во однос на вкупниот долг укажува на поголем ризик од

промена на девизниот курс. Ова е клучен ризик за земјите во развој, кај кои надворешниот долг е целосно индексан, а исто така и поголем дел од внатрешниот долг е деноминиран во странска валута.

Промените на девизниот курс можат во голема мера да влијаат, односно да ги зголемат предвидените трошоци за отплати на долгот деноминиран во странска валута. Но, имајќи го предвид фактот дека во Република Македонија од 1995 година се применува de facto фиксен девизен курс на денарот во однос на германската марка, а од 2002 година во однос на еврото, изложеноста кон ваков ризик би се мерела и како учество на еврото во вкупното портфолио на долгот.

Како резултат на проектираните инвестиции кои се од исклучително значење за понатамошниот развој на енергетскиот сектор, инфраструктурата како и поддршката на малите и средните претпријатија во наредниот период се проектира умерено зголемување на нивото на гарантираниот јавен долг. Со цел добивање подобри услови за нивно финансирање, државата издава државна гаранција. Имајќи ја предвид ризичноста со која може да се соочува државата во иднина во случај на активирање на издадените гаранции, направена е анализа за потенцијалното зголемување на трошоците за сервисирање на достасаните обврски.

Обврските по основ на гарантираниот долг во однос на БДП кои достасуваат во периодот од 2015 до 2017 година на среден рок бележат умерен тренд на зголемување, но истите самостојно ќе се сервисираат од страна на заемопримачите. Со цел Буџетот на Р. Македонија да не се доведе до ситуација на ризик од активирање на гаранциите, процесот на издавање нови гаранции е строго регулиран и подлежи на одредени критериуми кои барателите на гаранциите треба да ги исполнат, како и проценка на ризиците на кои подлежат тие.

Оперативниот ризик ги вклучува ризикот од порамнување и ризикот од грешки. Ризикот од порамнување се јавува доколку во процесирањето на податоците се користат бројни неавтоматизирани активности, додека ризикот од грешки често се однесува на начинот на сегрегација, поделба на извршувањето на трансакциите и функциите на порамнување низ одделенијата во состав на институцијата надлежна за управување со јавен долг.

Сензитивноста на трошоците за сервисирање

Со цел испитување на изложеноста на портфолиото на долгот на Република Македонија на пазарниот ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви, подготвена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг.

Табела 6 - Анализа на сензитивноста на трошоците за сервисирање на надворешниот државен долг при промена на каматните стапки и девизните курсеви

индексни броеви	2015	2016	2017
Основно сценарио	100.0	100.0	100.0
Сценарио I - зголемување на соодветните каматни стапки за 1 процентен поен	108.1	107.8	107.1
Сценарио II - зголемување на соодветните каматни стапки за 2 процентни поени	116.2	115.6	114.2
Сценарио III - апрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	103.5	101.9	101.2
Сценарио IV - депрецијација на другите валути од портфолиото во однос на еврото за 10%	96.5	98.1	98.8

Оваа сензитивна анализа за движењата на трошоците за сервисирање во Буџетот на Република Македонија по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност;
- непостоење корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс.

Како главни заклучоци кои произлегуваат од оваа анализа можат да се наведат следните:

1. каматните трошоците за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во 2015 година пораснат за 1 процентен поен тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за 8.1%. Оваа сензитивност може да се објасни како резултат на изложеноста на должничкото портфолиото на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на релативно високото учество на долгот со променливи каматни стапки;

2. идна апрецијација/депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10%, ќе предизвика зголемување/намалување на трошоците за сервисирање за 3,5% во 2015 година. Евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвикаат позначително зголемување на трошоците за сервисирање, поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евро валута.